

כ"ד יורדי הסירה – היבט השיתוף עם הבריטים

כתב: יהודה בן-צור

הספינה 'ארי הים' –
Sea Lion

הערה: כתבה זו הורחבה ב-2013 בעקבות פרסום דו"ח תמציתי המבוסס על הדו"ח המלא (השמור בארכיון צה"ל), פרי מחקר שנערך ע"י ד"ר משה עמי-עוז ונרי אראלי בשנים 2000-2007. לדברי החוקרים, "ממצאי החקירה הנוכחית העלו בוודאות כי בניגוד למה שסברו קודם – הספינה לא הגיעה כלל ליעדה" – חבלה במתקני בית-הזיקוק בטריפולי, לבנון. תעלומת העלמות הסירה על 24 הלוחמים שירדו בה לא נפתרה עדיין.

למקרא הפרק על השיתוף עם הבריטים בספרה המרתק של **אניטה שפירא**¹, נעורה בלבי מחשבה המציקה לי זמן רב בעניין הנצחת יורדי הסירה. בצדק ציינה המחברת במשפט הפתיחה כי: "עוד בטרם הוקם הפלמ"ח, כבר נוצרה האגדה הראשונה אשר לוותה אותו. ב-18 במאי 1941 הפליגה עם שחר מנמל חיפה סירת מנוע 'ארי הים' ועל סיפונה 24 איש: 23 חניכי 'ההגנה' וקצין בריטי אחד". הסירה נמסרה להם ע"י הבריטים והנשק סופק ע"י 'ההגנה'.

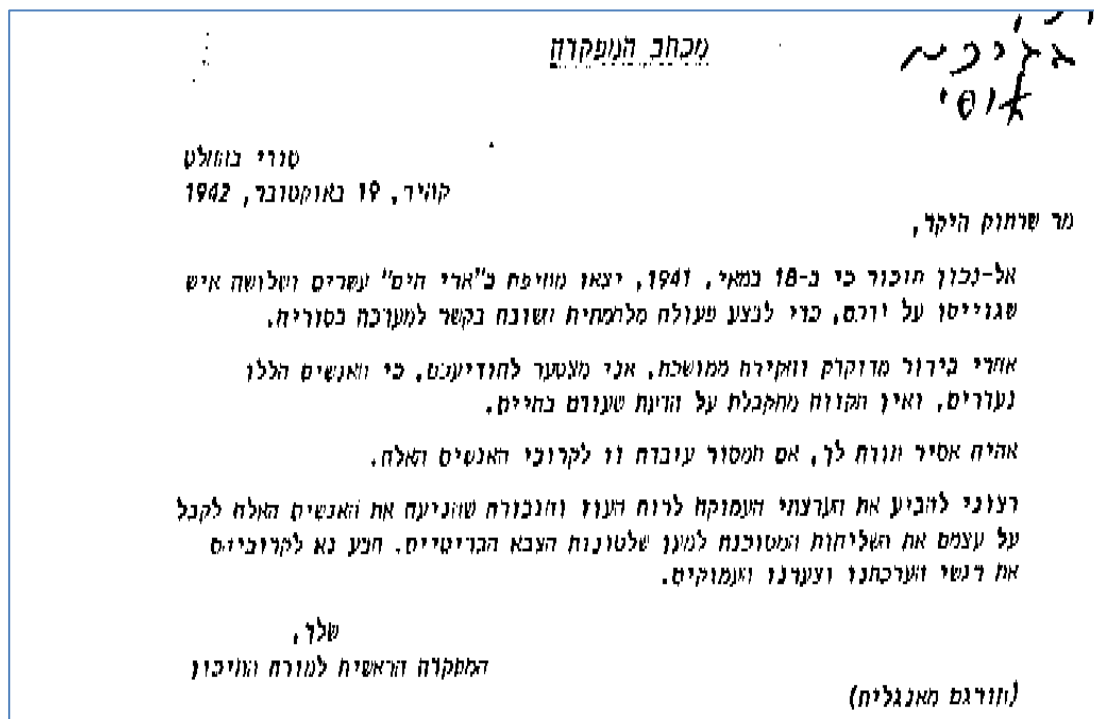
נשאלת השאלה מדוע ההנצחה – של ביה"ס הימי בעכו, רחובות ברחבי הארץ וכיו"ב – מתייחסת רק לכ"ג ולא לכ"ד? מבלי להיכנס לויכוח בין מחייבי השיתוף ושולליו – כפי שמתארת **אניטה שפירא** – ניתן לקבוע בוודאות שלצד היהודי היה עניין בפרסום תרומת היישוב למאמץ המלחמתי ואילו האינטרס הבריטי היה להנמיך "פרופיל". על רקע זה ניתן להבין את הרצון הישראלי להבליט שהפעולה הייתה על טהרת "כחול לבן", את הסתרת הפרשה מעין הציבור עד לאחר סיום המלחמה, ואת השתרשות השם העממי 'כ"ג יורדי הסירה' כחלק מניסיון להצניע/להשכיח את חלקו של סר מייג'ור **אנתוני פאלמר** – הקצין הבריטי שהשתתף בפעולה (יש לציין בהקשר זה שנרי אראלי קבע – על סמך חומר ארכיוני בריטי שנחשף במהלך המחקר בן 7 השנים שבוצע לצורך כתיבת הדו"ח מטעם משה"ב – כי ללא ספק מפקד הפעולה היה סר מייג'ור אנתוני פאלמר ואחרת הפעולה לא הייתה מקבלת את אישור ארגון הביון הבריטי, הגוף ששלח את 'ארי הים' למשימה).

להלן קטע ממכתבו של הגנרל הבריטי **גלנקורן לשרתוק-שרת** ב-19.10.1942 – 17 חודשים לאחר העלמות הסירה:

"You will remember that on the 18th May 1941, 23 men recruited by you got out from Haifa on the "Sea Lion" under the command of Major Sir Anthony Palmer to undertake a project of importance to the war effort in connection with the Syrian campaign".

¹. "גאל אלון: אביב חלדו",

בתרגום העברי של המכתב הנ"ל הושמט שמו של פאלמר, שהיה – לדברי הגנרל – מפקד הפעולה:

בשלהי 1942, לאחר קרבות אל-עלמיין וסטלינגרד, חלפה הסכנה למזה"ת והבריטים הפסיקו את שיתוף הפעולה עם הישוב היהודי ["הכושי עשה את שלו..."]. נשאלת השאלה מדוע הפרשה לא פורסמה בשלב זה או לפחות לאחר המלחמה. לעניין זה תרמה **אניטה שפירא** פן נוסף שנועד אולי להסביר מדוע לא זכה הקצין הבריטי – שזכה לאחר מותו בתואר המלכותי Sir – להנצחה באותן מסגרות בה הונצחו כ"ג חבריו למסע: "במסגרת שיתוף הפעולה יצאה לדרכה סירת ה-כ"ג. היטב חרה לפיקוד 'ההגנה' כאשר נשתרבה טעות לדיווחים שונים על הסירה ולפיהם, היה כביכול מפקד הפעולה הקצין הבריטי אנטוני פאלמר (שהצטרף לפעולה כמשקיף): הלוא כל היתרון שבפעולה היה בכך שנעשתה בתכנון ובפיקוד יהודי". אם אכן זו הייתה הסיבה שפאלמר נשכח מהזיכרון הקולקטיבי הישראלי, מן הראוי שהציבור הרחב ידע שנפלו בפעולה כ"ד לוחמים.

ביטוי בכון זה עשו חבורת יוצאי פלי"ם, ובראשם מפקד הפלי"ם האחרון **סמך ינאי** ז"ל, כאשר נפגשו ב-1994 עם אלמנתו של הקצין הבריטי **Lady Henrieta Abel Smith Palmer** (המקורבת לחצר המלכות הבריטי) ומסרו לה מכתב הוקרה. בין הביטויים הנוספים בכיוון זה ניתן למנות את האנדרטה לזכר ה-כ"ג בהר הרצל שמנציחה גם את פאלמר, אנדרטה בתל אביב עם הקדשה ל-"כג יורדי הסירה ומפקד הפעולה סר מייג'ור אנטוני פאלמר", ותמצית דו"ח משה"ב, שכותרתו כ"ד יורדי הסירה'.

סר מייג'ור אנתוני פאלמר

מכתב למשפחות השכולות

להלן נוסח המכתב שנשלח בשנתו למשפחות השכולות:

הסוכנות היהודית לא"י
המחלקה המדינית

ירושלים, י"ח בחשוון תש"ג
23.11.42

בראשית שנת 1941 נתבקשה הסוכנות היהודית על ידי המפקדה הבריטית הראשית במזרח התיכון לגייס מספר מתנדבים נבחרים לתפקיד צבאי נועז, שהיה מכוון להכשלת מזימות האויב בסוריה לפני כיבושה בידי בעלי הברית. בנכם היה בין אלה שנענו לקריאה והתנדבו לפעולה. המתנדבים ידעו היטב את טיב השליחות ואת הסכנה הכרוכה בה.

ביום 18 במאי 1941 יצאה קבוצת מתנדבים, עשרים ושלושה במספר, יחד עם קצין בריטי מוסמך ומנוסה, לביצוע השליחות. מאז נעלמו האנשים ועקבותיהם לא נודעו. שלטונות הצבא המוסמכים ניהלו חקירות ממושכות לגלוי התעלומה. הסוכנות היהודית מצדה התאמצה אף היא לברר את גורל הקבוצה. כל המאמצים האלה לא נשאו, לדאבונו, כל פרי.

בשם ההסתדרות הציונית העולמית והסוכנות היהודית לארץ ישראל הנני מביע את דאבון לבנו הגדול על שברכם. עם זה הננו גאים על גילוי הנהדר של רוח גבורה והקרבה שפעמה בנכם והניעה אותו לקדש שם ישראל בהיחלצו למלחמה נגד אויב בנפש.

הנני להוסיף, כי אף על פי שהמכתב, שנתקבל מהמפקדה הראשית אינו מניח מקום לתקווה כי מישהו מחברי הקבוצה נותר בחיים, הרי בשים לב לעובדה שכל חברי הקבוצה נחשבים לנעדרים ואין עדיין ראייה עובדתית להיותם חללים. החלטנו לדחות כל פירסום על מעשה הקבוצה וכל הספד פומבי לחבריה עד לאחר המלחמה.

בכבוד רב ובהשתתפות עמוקה
מ. שרתוק
הנהלת הסוכנות היהודית לא"י

רק כשנה וחצי לאחר העלמותם קיבלו המשפחות השכולות הודעה רשמית על גורל יקיריהם